

3. Гузенкова Т.С. Верховная Рада в 1991–2001 гг. (Историческое становление новейшего украинского парламентаризма): дисс. ... доктора ист. наук: 07.00.03 / Гузенкова Тамара Семеновна. – М., 2002. – 409 с.
4. Дилигенский Г.Г. Демократия на рубеже тысячелетий / Г. Дилигенский // Политические институты на рубеже тысячелетий. – М., 2001. – С.27–45.
5. История парламентаризма в государствах участниках Содружества Независимых Государств: из материалов научно-практ. конф. / Федеральное Собрание – Парламент РФ. Гос. Дума. – М., 1996. – 46 с.
6. Кувалдин В. Президентская и парламентская республика как форма демократического транзита (российский и украинский опыт в мировом контексте) / В. Кувалдин // Полис. – 1998. – № 5. – С. 134–138.
7. Мильчакова О.В. Парламент в европейских странах Содружества Независимых Государств: На примере Верховной Рады Украины: дисс. ... канд. юрид.наук: 12.00.02 / Мильчакова Олеся Владимировна. – М., 2004. – 176 с.
8. Съедин Н.А. Особенности становления и развития парламентаризма в России и Украине: дисс. ... канд. полит. наук: 23.00.02 / Съедин Николай Александрович. – М., 2002. – 196 с.

© *Екатерина Левицкая*
(Киев)

НАУЧНЫЕ ДЕЯТЕЛИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ О СОВРЕМЕННОМ УКРАИНСКОМ ПАРЛАМЕНТАРИЗМЕ (1991–2012 ГГ.)

Изучаются взгляды научных деятелей Российской Федерации на работу украинского парламента в 1991–2012 гг.

Ключевые слова: научные деятели, историография, Украина, Российская Федерация, украинский парламентаризм.

© *Katerina Levyts'ka*
(Kyiv)

SCIENTISTS OF THE RUSSIAN FEDERATION ABOUT CURRENT UKRAINIAN PARLIAMENTARY SYSTEM (1991–2012 YEARS)

Author analyzed the views of scientists of the Russian Federation on the activities of the Ukrainian Parliament in the 1991–2012 years.

Keywords: scientists, historiography, Ukraine, the Russian Federation, Ukrainian parliamentarism.

До редакції надійшла 15.01.2013.

УДК 94(477):378:930 «1991/2012»

© *Тетяна Антонюк*
(Київ)

МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ УКРАЇНСЬКИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ (1991 – 2012 РР.): ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ

Проаналізовано наукову літературу дослідження проблеми міжнародних зв'язків вітчизняних вищих навчальних закладів із закордонними університетами, процесів інтеграції української системи вищої освіти в європейський і світовий освітній простір.

Ключові слова: міжнародні зв'язки, академічна мобільність, співпраця, інтеграція, вища школа, Болонський процес, світовий освітній простір, історіографія.

В сучасних умовах однією з головних позицій при реформуванні вищої освіти є її інтеграція в світовий освітній простір. Стратегію розвитку освітніх систем країн Європи сьогодні визначає Болонський процес – своєрідний рух освітніх національних систем до єдиних критеріїв і стандартів. Світ прагне жити у співдружності і співпраці, при цьому жодна з країн-учасниць Болонського процесу національними пріоритетами посту-

патися не збирається: вони їх узгоджують як взаємно дотичні. Успішне співробітництво вищого навчального закладу у сфері освіти на міжнародному рівні здатне сприяти вирішенню таких найактуальніших завдань, як дотримання відповідності змісту і рівня вищої освіти до потреб економіки, політики, соціокультурної сфери суспільства; стандартизація рівня підготовки фахівців у різних країнах і регіонах; зміцнення міжнародної солідарності і партнерів у сфері

вищої освіти; спільне використання знань і навичок у різних країнах і континентах.

На відміну від країн Європейського Союзу, інших розвинутих країн, в яких тема міжнародного співробітництва ВНЗ широко висвітлюється не лише в педагогічній пресі, а й на міжнародних і міжрегіональних науково-освітніх заходах, в Україні цей напрям діяльності мало відомий навіть суб'єктам освітньої діяльності, не кажучи вже про широкий загал. Отже, є нагальна потреба досліджувати проблему міжнародного співробітництва вітчизняних ВНЗ як головний фактор інтеграції української системи освіти в європейську і світову освітню систему. У вітчизняній науці є велика потреба проведення спеціальних наукових досліджень, створення відповідної термінології, що сприятиме формуванню самостійного наукового напрямку в історичній науці та освітній практиці.

Серед вітчизняних учених проблеми інтеграції національної системи вищої освіти досліджують такі вчені, як В. Андрущенко [6, с. 34–42; 20], І. Вакарчук [21], Н. Гайкалова [10, с. 12–15], В. Журавський [11], М. Згуровський [11; 12], О. Іванов [13, с. 82–86], І. Каленюк [15], О. Косенко [16, с. 81–86], В. Кремень [17; 18, с. 8–11], В. Луговий [19; 20]. Зарубіжні дослідники Ф. Андрушкевич [1, с. 83–87; 2, с. 53–58; 3, с. 108–113; 4, с. 103–108; 5, с. 64–69], Л. Жулева [14, с. 51–55], Д. Мацкевич [14, с. 51–55] та ін. висвітлюють досвід міжнародного співробітництва та процеси реформування національних систем, подають порівняльний аналіз даної проблеми, який корисно вивчати і творчо використовувати у національній системі вищої освіти. Проте існує необхідність виявлення та аналізу наукової літератури з проблеми міжнародного співробітництва українських вищих навчальних закладів. На нашу думку, дослідження наукової літератури з проблеми співпраці вищих навчальних закладів України з закордонними вишами сприятиме активізації інтеграційних процесів у вищій освіті та усуненню проблем, які мають місце у цій царині.

Метою дослідження є аналіз наукової літератури проблеми міжнародного співробітництва вищих навчальних закладів і процесів інтеграції української системи вищої освіти. Автор ставить завдання проаналізувати наукову літературу, яка висвітлює дану проблему і на основі її аналізу з'ясувати зміст, форми, напрямки, результати та перспективи процесу інтеграції української системи вищої освіти в міжнародний освітній простір.

Інтеграція української системи вищої освіти в європейський і світовий освітні простори є

надзвичайно важливою проблемою як для розбудови держави, так і національної системи вищої освіти. Концептуально ця проблема висвітлена в законодавчих і нормативних документах, що регламентують діяльність вищої школи в Україні, в матеріалах Міністерства освіти і науки України останніх десятиліть, доповідях міністрів освіти і науки та їх заступників, ректорів вищих навчальних закладів, науковців.

Наукову літературу з даної проблеми можна поділити на два напрямки. До першого належать філософські праці, які висвітлюють загальні тенденції розвитку вищої освіти за 1991–2012 рр. та на більш віддалену перспективу. У них розглядається широке коло питань, присвячених трансформації системи вищої освіти, проблемам і завданням вищої школи перехідного періоду, механізмам забезпечення модернізації вищої школи та приєднання до Болонського процесу. Ці праці допомагають визначити необхідність активного співробітництва з зарубіжними університетами на сучасному етапі розвитку цивілізації, роль і значення міжнародних зв'язків вищих навчальних закладів у процесах реформування і модернізації національної системи вищої освіти та входження її в європейський і світовий освітній простір.

До другого напрямку належать праці, що безпосередньо торкаються тих чи інших питань міжнародного співробітництва української системи вищої освіти, окремих українських вищих навчальних закладів та значення міжнародного співробітництва для розвитку як конкретних університетів так і системи вищої освіти України в цілому.

Окремі питання міжнародного співробітництва вищих навчальних закладів України та української системи вищої освіти в цілому, знайшли широке висвітлення в наукових статтях, що публікуються в збірниках наукових праць ВНЗ та фахових виданнях.

Важливими у вивченні проблеми міжнародного співробітництва українських ВНЗ є дослідження науковців – працівників профільного міністерства, Національної академії педагогічних наук України. Вони подають узагальнену аналітичну інформацію про стан української системи вищої освіти та визначають стратегічний поступ на перспективу, акцентують увагу на проблемі міжнародного співробітництва та академічної мобільності як однієї з найважливіших задач поточного моменту і перспективи на період до 2021 р.

Глибокий аналіз сучасного стану української освіти, визначення шляхів її подальшого розвитку у нерозривному зв'язку із загально-

цивілізаційним поступом подає В.Г. Кремень у своєму дослідженні «Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи)». Автор зазначає, що на сучасному етапі суспільного розвитку очевидною є тенденція до його глобалізації, залежності прогресу кожної країни від здатності спілкуватися із світом. Перехідна епоха від індустріальних до науково-інформаційних технологій, в якій живе нині людство, забезпечує свій поступ на основі інтелектуальної власності та знань як субстанції виробництва. Найпріоритетнішими у XXI ст. стають наука як сфера, що продукує нові знання, і освіта як сфера, що олюднює знання і, насамперед, забезпечує індивідуальний розвиток людини. На думку В.Г. Кременя, процес модернізації освіти найповніше окреслений у Національній доктрині розвитку освіти, в якій дуже важливою ділянкою роботи керівників освітніх органів визначено розширення міжнародного співробітництва у галузі вищої освіти й залучення до нього всіх українських ВНЗ освіти. Вища освіта і наука поступово інтегруються до міжнародного освітнього простору, укладення міжурядових і міжвідомчих угод про співпрацю в галузі освіти і науки з країнами світу в сучасних умовах є нагальною потребою всіх суб'єктів освітньої діяльності, оскільки розширює і поглиблює партнерську взаємодію, забезпечує інноваційний розвиток освітньої галузі, підвищує якість освітніх послуг, створює конкурентоспроможне освітнє середовище в кожному конкретному вищому навчальному закладі та в системі освіти в цілому [17].

Цінним для обґрунтування актуальності розвитку міжнародного співробітництва у сфері вищої освіти є дослідження В.С. Журавського, М.З. Згуровського «Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти». Автори аналізують Болонський процес, подають його передісторію, етапи, розкривають основні принципи і завдання, окреслюють механізми реалізації мети Болонських домовленостей для України, а отже необхідності активно розвивати академічну мобільність як в межах України, так і за кордоном, включатися в інтеграційні процеси і спільно з європейськими вищими школами творити Європейський простір вищої освіти [11].

Важливою для досягнення проблем і напрямів реформування української системи вищої освіти, вирішення нагальних завдань вищої школи, що дозволить інтегруватися в європейський і світовий освітній простір, є праця М. Згуровського «Болонський процес:

головні принципи та шляхи структурного реформування вищої освіти України». Автор подає аналіз структурного реформування системи вищої освіти в країнах Західної, Центральної і Східної Європи в процесі формування єдиного освітнього, наукового і суспільно-економічного простору європейського регіону, що дістав назву Болонського процесу, розглядає основні складові структурного реформування вищої освіти, переваги та ризики, які з цими змінами пов'язані. У дослідженні проаналізовано стан вітчизняної вищої школи, здобутки та перешкоди на шляху її входження до європейського освітнього простору та запропоновано напрями структурного реформування вищої освіти України в контексті Болонських перетворень [12].

Коллективна монографія «Модернізація вищої освіти в Україні і світі: десять років наукового пошуку» за загальною редакцією В.П. Андрущенко, В.І. Лугового, М.Ф. Степка дозволяє досягнути необхідності системної модернізації вищої освіти України, проектує стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів, переходу до гуманітарної педагогічної парадигми та поглиблення процесів освітньої євроінтеграції [20].

Нагальні завдання української вищої школи та шляхи їх розв'язання окреслені у праці «Нова динаміка вищої освіти і досліджень для соціальних змін та розвитку: Болонський процес 2020 – Європейський простір вищої освіти у новому десятиріччі» за заг. ред. І.О. Вакарчука. У дослідженні аналізується стратегія розвитку світової вищої школи, подається глобальне бачення головних тенденцій трансформації вищої освіти як кращого прикладу для конструювання національної траєкторії освітніх реформ. Показано державно-громадський принцип управління освітою як стратегію, названо демократичні механізми у сфері освіти, висвітлено стратегію та сучасні тенденції розвитку університетської освіти України в контексті Європейського простору вищої освіти, визначено значення інтеграції системи вищої освіти України в Європейський простір вищої освіти, пріоритети вищої освіти у наступному десятиріччі [21].

Сучасні тенденції розвитку вищої освіти в глобальному просторі та основні закономірності розгортання інтеграції в європейському регіоні в рамках Болонського процесу досліджують І.С. Каленюк, О.І. Гонга, М.П. Вербовий, Н.І. Холявко у монографії «Інтеграція вищої освіти України в європейський та світовий освітній простір: економічний вимір». У праці

подані загальні тенденції зміни економічних параметрів функціонування системи вищої освіти в умовах глобалізації та становлення економіки знань, проаналізовані особливості фінансового механізму вищої освіти окремих країн світу, виявлені всі форми міжнародного співробітництва у сфері вищої освіти, які отримують розвиток в європейському освітньому просторі.

Провідною думкою дослідження є ідея інтернаціоналізації освіти на сучасному етапі суспільного розвитку, її глобальний характер. Це зумовлено тим, що національна система освіти будь-якої країни повинна орієнтуватися не просто на підготовку кваліфікованих кадрів для розвитку своєї економіки, а на підготовку кадрів, які поряд з цією важливою метою також забезпечуватимуть конкурентоспроможність її економіки в сучасному глобальному середовищі. Адже все більше втрачається суто національна обмеженість освітнього процесу, оскільки система освіти орієнтується на випуск фахівців, які готові працювати не тільки в своїй країні, а водночас і відповідати вимогам світових ринків праці. Автори вважають, що потреба у формуванні єдиного освітнього простору зумовлена необхідністю вирішення проблем визнання дипломів та уніфікації освітніх стандартів та систем, що спостерігається у сучасному Болонському процесі, який своїм історичним початком має підписання в 1999 р. декларації, спрямованої на встановлення європейської зони вищої освіти та сприяння поширенню європейської моделі освіти у світовому масштабі. Основну мету цього процесу автори вбачають не в уніфікації освітньої сфери в Європі задля полегшення проблеми визнання дипломів, а в першу чергу в забезпеченні міжнародної конкурентоспроможності європейської системи освіти [15].

Другий напрям досліджень, де висвітлені окремі питання міжнародного співробітництва української системи вищої освіти в цілому, конкретних вищих навчальних закладів, представлений монографіями, статтями, виступами на наукових конференціях, круглих столах, засіданнях вчених рад вишів, загальних зборах наукових установ та вищих навчальних закладів.

У дослідженні «Розвиток системи освіти у сучасних умовах» Л.В. Беззубко, О.І. Черниш, Л.С. Соколова розглядають досвід перебудови і модернізації системи освіти на прикладі установ освіти Донецької області. Подана характеристика сучасних тенденцій розвитку вищої освіти, визначена роль і значення освіти у сучасних умовах, сутність Болонського процесу. Автори характеризують документи, присвячені

розвитку освіти, подають порівняльний аналіз систем вищої освіти європейських країн, висвітлюють досвід інтеграції Російської вищої школи в загальноєвропейську систему, закордонний досвід організації освіти у вищих навчальних закладах 1–2 рівнів акредитації. Цінним для осмислення піднятої нами проблеми є розділ, присвячений особливостям розвитку системи освіти в Україні, де розглядаються шляхи інтеграції освіти і науки України до європейського простору, що є дієвим катализатором формування сучасної системи вищої освіти України [8].

Стаття О. Іванова «Досвід та перспективи співпраці Київського національного університету імені Тараса Шевченка з центральноєвропейськими університетами» подає екскурс в історію цієї проблеми. Автор зазначає, що міжнародне співробітництво вищих навчальних закладів України відоме з моменту їх появи на наших теренах. Із історії української освіти відомо, що традиційно українські вищі завжди тісно співпрацювали із зарубіжними вищими школами. Провідні вищі навчальні заклади сучасної України з часу свого заснування формувалися і розвивалися на міцному фундаменті європейських університетських традицій. У дорадянській період університети на території України, що перебувала у складі Російської імперії, розвивалися як російські університети і будувалися на освітній системі, яку Росія в значній мірі запозичила у Німеччини. Німецький вплив проявлявся і в кадровому складі університетів, багато професорів, які працювали в них, були німцями за походженням чи здобували освіту в університетах Німеччини. Міжнародні зв'язки Харківського, Київського, Одеського університетів найбільш інтенсивно розвивались у німецькому напрямі. Ще інтенсивніше міжнародні зв'язки розвивалися у Львівському та Чернівецькому університетах, які були підпорядковані Австро-Угорській імперії.

Традиція широких міжнародних зв'язків була майже перервана в радянській період історії університетів, особливо це стосується 30–50-тих років ХХ ст. Вона почала поступово відроджуватися уже в кінці 60-х рр. ХХ ст. і швидко стала розвиватися в 90-ті рр. ХХ ст., коли Україна проголосила незалежність.

Автор зупиняється на аналізі сучасного етапу розвитку міжнародних відносин Київського університету, в загальному висвітлює особливості співпраці в сучасних умовах, з'ясовує проблеми розвитку цієї важливої складової життєдіяльності і розвитку Київського національного університету [13, с. 82–86].

Стаття В. Андрущенко та В. Молодиченка «Академічна мобільність: проблема реалізації в Україні і в світі» [6, с. 34–42] висвітлює форми і напрями академічної мобільності, передбачені Болонськими домовленостями. Мобільність студентів, персоналу і випускників є необхідною умовою існування простору європейської вищої освіти. На думку авторів, різке зростання мобільності студентів, викладачів, науковців, запровадження технологій дистанційної освіти, розширення мережі філій вищих навчальних закладів України за кордоном, створення тимчасових і постійних інформаційних центрів, підготовчих факультетів і відділень, поглиблене вивчення іноземних мов, реалізація спільних проектів і програм, проведення міжнародних симпозіумів і конференцій відкривають нові можливості для об'єднання зусиль, що сприяють вирішенню завдань реформування національної системи освіти та її інтеграції у міжнародний науковий і освітній простір [6, с. 36].

В. Кремень у своєму виступі на загальних зборах Національної академії педагогічних наук України глибоко аналізує сучасний етап суспільного розвитку, підкреслює виняткову роль освіти і науки в житті людства. Учений підкреслює зростаючу залежність будь-якої країни від загальнолюдського прогресу, наголошує, що динамічний розвиток можуть забезпечити лише ті країни, які тісно співпрацюють із усім світом, а отже акцентує увагу на ролі і значенні міжнародного співробітництва у галузі освіти і науки для розвитку держави і національної системи освіти [18, с. 8–11].

Т. Богачик у статті «Болонський процес: європейські стандарти та вітчизняний досвід» досліджує сучасний етап модернізаційних перетворень, що характеризується консолідацією зусиль наукової та освітньої громадськості, спрямованої на істотне підвищення конкурентоспроможності європейської системи освіти. Підтвердженням цьому, вважає автор, свідчить факт об'єднання зусиль європейських країн зі створення європейського простору вищої освіти, що увійшов в історію як Болонський процес. Окрім того, Болонські вимоги – це широкий доступ до багатоманітності освітніх і культурних надбань різних країн. Тому українське суспільство зацікавлене брати участь в усіх напрямках Болонського процесу [9, с. 14–16].

Аналіз документів про вищу освіту, які діють на території Європи подає Н.Гайкалова у статті «Правове регулювання європейського освітнього простору» [10]. Автор систематизує пріоритетні для європейського простору вищої

освіти документи за рівнями: світовому і регіональному. Автор розглядає документи, що захищають права студентів, які бажають навчатися в іншій країні, а також викладачів вищих навчальних закладів, аспірантів і докторантів науково-дослідних інститутів, які бажають виїхати на стажування або на обмежений термін на роботу в зарубіжні освітні або наукові установи. Автор аналізує прийняту у 1992 р. у Страсбурзі «Загальну декларацію європейських конвенцій про еквівалентність», яка узагальнює раніше прийняті Конвенції та визначає рекомендації щодо їх практичного застосування. На думку Н. Гайкалової, прийняття подібної декларації стало викликом часу, оскільки від прийняття Європейських конвенцій, головним чином з 1950-х рр., відбулися глибокі зміни в політиці та освіті. Розвиток вищої освіти по всій Європі вимагав більшої кількості конкретного і вичерпного співробітництва між усіма європейськими країнами, маючи на увазі перешкоди, викликані відмінностями між різними національними системами.

У дослідженні має місце аналіз усіх наступних конвенцій, що ухвалені в контексті Болонського процесу. Автор стверджує, що Європейський освітній простір є лідером із правового врегулювання серед регіональних систем. Україна, незважаючи на приєднання до багатьох конвенцій, проголошені норми не втілила в життя, а в окремих випадках вони виконуються на практиці у спотвореному вигляді. Необхідною умовою для виправлення існуючого становища, на думку Н. Гайкалової, є заснування такої галузі права, як «освітнє право», у рамках якого проводитимуться дослідження та вироблятимуться рекомендації щодо приведення у відповідність українського законодавства до європейських стандартів [10, с. 12–15].

М. Семенов у статті «Внутрішня нормативно-правова база університету в умовах інтеграції української системи вищої освіти в загальноєвропейську» розглядає Міністерські ініціативи щодо впровадження ECTS (наказ МОН України № 812 від 20.10.2004 р. «Про особливості впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу»), наказ МОН України № 774 від 30.12.2005 р. «Про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу»), наказ МОН України № 943 від 16.10.2009 р. «Про запровадження у вищих навчальних закладах України Європейської кредитно-трансферної системи»). Автор розвиває основоположну ідею Болонського процесу – ідею автономії універ-

ситету, вважає, що реальна автономія університету неможлива в умовах посиленого державного регулювання [22, с. 21–26].

Стаття В. Лугового, О. Слюсаренко, Ж. Таланової «Національна рамка кваліфікацій як інструмент інтеграції до європейського простору вищої освіти» розкриває процес просування вищої освіти України на шляху до європейської інтеграції. Автори аргументують ключову роль розроблення Національної рамки кваліфікацій для модернізації вітчизняної вищої школи, її входження в Європейський простір вищої освіти, конкретизують заходи з імплементації НРК у вищій школі [19, с. 6–12].

Л. Барановська, М. Барановський у дослідженні «Використання досвіду роботи в проєктах Європейського Союзу Tempus/Tacis з метою підвищення якості професійної підготовки студентів» визначають перспективу вдосконалення якості професійної підготовки студентів в українських ВНЗ. Акцентується увага на корисності міжнародної діяльності вищих навчальних закладів для підвищення якості професійної підготовки як з позиції студента, так і з позиції викладача. Автори вважають, що міжнародна співпраця українських вишів сприяє активізації діяльності керівників структурних підрозділів університетів та науково-педагогічних працівників щодо пошуку додаткових резервів з модернізації застарілої матеріально-технічної бази, паспортизації баз практичної підготовки, надання підтримки студентам щодо працевлаштування за фахом [14, с. 33–40].

Стаття Н.І. Чаграк, Г.В. Гритчук «Основні тенденції розвитку міграційних процесів у сфері вищої освіти України» присвячена аналізу основних чинників і тенденцій освітньої міграції у ВНЗ України, обґрунтуванню її головних принципів. Автори висвітлюють роль освітньої міграції у розвитку людського потенціалу та визначають основні географічні напрями міжнародної співпраці ВНЗ України [14, с. 126–133].

О. Косенко у статті «Європейський Союз та Україна: спільне і відмінне у вищій освіті» аналізує стан і перспективи розвитку європейської і світової вищої освіти, обґрунтовує необхідність реалізації Лісабонського проєкту. Автор ставить завдання і для української системи вищої освіти дослідити заходи, які Європейський Союз вважає надійним фундаментом забезпечення якості освіти, а саме робити акцент на природничо-математичну та інженерно-технологічну освіту, яка є критичним показником якості всієї освіти, всієї первинної підготовки, оскільки суспільство знань спиратиметься на

найвищі технології та вершинні досягнення фундаментальних наук [16, с. 81–86].

Цінною для осмислення більш віддаленої перспективи розвитку національної вищої освіти і процесів її інтеграції в світове освітнє співтовариство є стаття Є. Суліми «Вища освіта в контексті національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки». У дослідженні підведені підсумки роботи, проведеної в галузі вищої освіти у 2011 р. Автор аналізує перспективні напрямки, пріоритети, завдання і механізми реалізації державної політики в галузі освіти у нових економічних і соціокультурних умовах, окреслює шляхи інтеграції освіти в європейський та світовий освітні простори [23, с. 7–15].

Т. Антонюк у статті «Болонський процес та його адаптація до української системи освіти» з'ясовує особливості адаптації Болонського процесу до національної системи освіти, аналізує конкретні напрацювання в системі вищої освіти України на шляху реалізації Болонських домовленостей, як одного з найважливіших факторів інтеграції національної системи вищої освіти у світову [7, с. 110–115].

Піднята нами проблема знайшла своє відображення і в працях зарубіжних науковців. Польський дослідник Ф. Андрушкевич аналізує досвід українсько-польської співпраці в сфері академічної освіти, з'ясовує її основні напрями та форми, розглядає спільні проєкти та програми [1, с. 83–87; 2, с. 53–58]. На думку Ф. Андрушкевича, співпраця між ВНЗ має особливе значення на сучасному етапі, адже університетам відводиться надзвичайна роль за умов змін у європейській системі освіти. Реальна академічна мобільність, спільні проєкти, науково-педагогічні дослідження, інноваційні розробки стають більш важливим показником розвитку освітньої системи держави, ніж формальні документи та міждержавні домовленості, вважає автор. Співробітництво в галузі освіти та інновацій здатне стимулювати економічний розвиток України, гармонізувати стан транскордонних регіонів, слугувати зміцненню її становища на європейському континенті й у світі в цілому [3, с. 108–113; 4, с. 103–108]. На думку дослідника, порівняльний аналіз змін в освітньому процесі України і Польщі має велике теоретичне і практичне значення. Країни мають подібну історію, пройшли цикл соціалістичних і постсоціалістичних трансформацій, мають багато точок дотику в економічному, політичному і соціокультурному вимірі, а тому й здійснюють співмірні перетворення в галузі освіти. Разом

з тим кожній країні притаманні специфічні особливості, зокрема в освіті. Аналізуючи останні зміни в освітній системі Польщі, Ф. Андрушкевич зазначає, що європейська інтеграція була найголовнішим «двигуном реформи» освітньої системи Польщі [5, с. 64–69].

Російські дослідники Л. Жулева і Д. Мацкевич у статті «Некоторые вопросы интеграции вузов в мировое образовательное пространство» розглядають питання інтеграції ВНЗ у світовий освітній простір, актуальність інтеграції освітнього процесу в сучасних економічних умовах, приводять конкретні приклади інноваційного підходу до проблеми. Головним показником правильності політики в галузі інтеграції є ефективність, яка оцінює реалізацію інновацій російської національної системи вищої освіти у світовому вимірі, вважають автори. Для досягнення позитивних результатів в галузі інтеграції у світовий освітній простір необхідно досягнути максимально можливого рівня гармонізації з міжнародними вищими навчальними закладами, нормами і правилами, які діють відповідно до угод, в яких бере участь Російська Федерація і зарубіжні країни і при цьому ма-

ють бути збережені особливості вищої освіти Росії [14, с. 51–55].

У статті лише в загальному окреслено стан наукової розробки та історіографію проблеми дослідження. Нами виявлено значну кількість праць, які безпосередньо і опосередковано розглядають проблему міжнародних зв'язків українських вищих навчальних закладів з закордонними вишами, що на нашу думку, дозволить ґрунтовно висвітлити важливу історичну проблему міжнародного співробітництва вищих навчальних закладів України періоду незалежності. В подальших наукових статтях плануємо дослідити проблему міжнародних зв'язків столичних вищих навчальних закладів, виявити форми і напрямки співпраці, особливості здійснення співробітництва в залежності від специфіки підготовки кадрів та профілю ВНЗ, з'ясувати проблеми, які заважають активізації співпраці українських вищих шкіл із закордонними вишами, можливі шляхи їх вирішення, а також розкрити роль і значення міжнародного співробітництва для розвитку конкретного вищого навчального закладу та системи вищої освіти України в цілому.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Андрушкевич Фабіян. Компаративний аналіз особливостей освітніх інновацій у системах освіти України й Польщі / Фабіян Андрушкевич // Вища освіта України. – 2011. – № 4. – С. 83–87.
2. Андрушкевич Фабіян. Досвід українсько-польської співпраці в сфері академічної освіти / Фабіян Андрушкевич // Вища освіта України. – 2011. – № 2. – С. 53–58.
3. Андрушкевич Фабіян. Основні напрями та форми українсько-польської академічної співпраці / Фабіян Андрушкевич // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис. – 2011. – № 1 (40) – С. 108–113.
4. Андрушкевич Фабіян. Польський «освітній прорив» та його значення для українських освітніх інновацій / Фабіян Андрушкевич // Вища освіта України. 2010. – № 4. – С. 103–108.
5. Андрушкевич Фабіян. Головні аспекти впливу глобалізації на розвиток освітніх процесів / Фабіян Андрушкевич // Вища освіта України. – 2010. – № 3. – С. 64–69.
6. Андрущенко В. Академічна мобільність: проблема реалізації в Україні і в світі / В. Андрущенко, В. Молодиченко // Вища освіта України. – 2010. – № 1. – С. 34–42.
7. Антонюк Т. Д. Болонський процес та його адаптація до української системи освіти / Т.Д. Антонюк // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. – К.: ВІР УАН, 2012. – Вип. 67 (№ 12). – С. 110–115.
8. Беззубко Л. В. Розвиток системи освіти у сучасних умовах: Монографія / Беззубко Л.В., Черниш О.І., Соколова Л.С. – Донецьк: ВІК, 2005. – 132 с.
9. Богачик Т. Болонський процес: європейські стандарти та вітчизняний досвід / Т. Богачик // Освітній простір. Глобальні, регіональні та інформаційні аспекти: Науково-методичний журнал. – Чернівці: Черемош, 2010. – Вип. 2. – С. 14–6.
10. Гайкалова Н. Правове регулювання європейського освітнього простору / Н. Гайкалова // Освіта на Луганщині. – 2011. – № 1 (34). – С. 12–15.
11. Журавський В.С. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти / В.С. Журавський, М.З. Згуровський – К.: ІВЦ «Вид-во «Політехніка», 2003. – 200 с.
12. Згуровський М. Болонський процес: головні принципи та шляхи структурного реформування вищої освіти України / М. Згуровський. – К.: НТУУ «КПІ», 2006. – 544 с.
13. Іванов О. Досвід та перспективи співпраці Київського національного університету імені Тараса Шевченка з центральноєвропейськими університетами / О. Іванов // Австрія й Україна

- у контексті європейської інтеграції й співробітництва. Збірник наукових праць. – Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. – С. 82–86.
14. Інтеграція вищої школи України до європейського та світового освітнього простору. – К.: Вища освіта України, 2012. – 558 с.
 15. Каленюк І.С., Гонта І.О., Вербовий М.П., Холявко Н.І. Інтеграція вищої освіти України в європейський та світовий освітній простір: економічний вимір: монографія / Каленюк І.С., Гонта О.І., Вербовий М.П., Холявко Н.І.; За заг. ред. д. е. н., проф. Каленюк І.С. – Чернігів: РВК «Деснянська правда», 2011. – 165 с.
 16. Косенко О. Європейський Союз та Україна: спільне і відмінне у вищій освіті / О. Косенко // Вища освіта України. – 2012. – № 1. – С. 81–86.
 17. Кремень В. Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи) / В.Г. Кремень – К.: Грамота, 2003. – 216 с.
 18. Кремень В. Освіта в структурі цивілізаційних змін / В. Кремень // Вища освіта України. – 2011. – № 1. – С. 8–11.
 19. Луговий В.І. Національна рамка кваліфікацій як інструмент інтеграції до європейського простору вищої освіти / Луговий В.І., Слюсаренко О.М., Таланова Ж.В. // Інтеграція вищої школи України до європейського та світового освітнього простору. – К.: «Вища освіта України», 2012. – С. 6–12.
 20. Модернізація вищої освіти в Україні і світі: десять років наукового пошуку: колектив. моногр. / Акад. пед. наук України; Ін-т вищої освіти України; за заг. ред. В.П. Андрущенка, В.І. Лугового, М.В. Степка. – Х.: Вид-во НУА, 2009. – 504 с.
 21. Нова динаміка вищої освіти і досліджень для соціальних змін та розвитку: Болонський процес 2020 – Європейський простір вищої освіти у новому десятиріччі / М-во освіти і науки України, Фонд «Європа ХХІ»; упоряд.: Т.Ф. Фініков,[та ін.]; за ред. І.О. Вакарчука. – К.: Агенство «Україна», 2009. – 64 с.
 22. Семенов М. Внутрішня нормативно-правова база університету в умовах інтеграції української системи вищої освіти в загальноєвропейську / М. Семенов // Освіта на Луганщині – 2011. – № 1[34]. – С. 21–26.
 23. Суліма Є. Вища освіта в контексті національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки / Є. Суліма // Вища школа. – 2012. – № 3. – С. 7–15.

© *Татьяна Антонюк*
(Київ)

МЕЖДУНАРОДНЫЕ СВЯЗИ УКРАИНСКИХ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ (1991–2012 ГГ.): ИСТОРИОГРАФИЯ ПРОБЛЕМЫ

Сделан анализ научной литературы исследования проблемы международных связей отечественных высших учебных заведений с зарубежными университетами, процессов интеграции украинской системы высшего образования в европейское и мировое образовательное пространство.

Ключевые слова: международные связи, академическая мобильность, сотрудничество, интеграция, высшая школа, Болонский процесс, мировое образовательное пространство, историография.

© *Tetyana Antonyuk*
(Kyiv)

INTERNATIONAL COMMUNICATION OF UKRAINIAN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS (1991–2012): HISTORIOGRAPHY

It's analyzed the scientific literature of the problem of international communication of the higher educational home establishments with foreign universities, integration processes of the Ukrainian higher education system into European and global educational space that is a strategic aim in the conditions of civilization changes, and the achievement of which provides for the country by competitive citizens.

Key words: international communication, academic mobility, collaboration, integration, higher school, Boulogne process, global educational space, historiography.

До редакції надійшла 6.02.2013.